

Іван СИНЯК
(Київ, Україна)

Формуляри директивно-розпорядчої документації Війська Запорозького Низового в добу Нової Січі

Проблематика дослідження формулярів документації запорозького козацтва завершального етапу його існування не набула належного висвітлення в українській історіографії. Це видається більш ніж дивним, оскільки збережений цілісний січковий архів, дозволяє комплексно підійти до цієї проблеми. По суті, дане питання розглядав в своїх роботах лише В. Стафійчук, зосереджуючись на формулярних ознаках охоронних ордерів та універсалів [1–2]. Тому метою даної публікації є формулярно-клаузульний аналіз (дослідження клаузул документів) директивно-розпорядчої документації Війська Запорозького Низового часів Нової Січі.

Директивно-розпорядча документації в завершальний період існування запорозького козацтва представлена такими різновидами документації, як накази, ордери, інструкції та універсали [3]. Всі вони, згідно формулярних ознак, мають початковий протокол, основну частину та кінцевий протокол. Тому розглянемо особливості клаузул цих частин в згаданих різновидах директивно-розпорядчих документів.

Як свідчать джерела, обов'язковими клаузулами в початковому протоколі наказів були вказівка адресата (*inscriptio*) та форма документа: “Господину асаулу войсковому Николаю Косапу, приказъ” [4, арк. 2], “Канцелярии служителю Иосифу Малому, приказъ” [5, арк. 221]. Проте найчастіше *inscriptio* в наказах вказує не тільки на посадовця, а й на підпорядкованих йому козаків. Це стосується наказів у паланки та військові перевози, де крім полковника згадується паланкова старшина та урядники військових перевозів: “Пану полковнику бугогардовому и всимъ бугогардовскимъ понизу живущимъ козакамъ” [6, арк. 51], “Пану полковнику бугогардовому Тихону Слинку

з обритаючоюся при нем старшиною” [7, с. 311], “Пану полковнику самарському Онуфрию Батуринському з старшиною” [8, с. 23]; на перевозі: “Пану шафару и писару войскового Никитинского перевоза” [9, арк. 4]. Інколи на чернетках, якщо документ стосувався всіх адміністративно-територіальних одиниць Коша, зустрічаємо такий варіант вказівки адресата: “Панам полковникам самарському, кодацькому, калмиускому, перевизкому и бугогардовському з полковими старшинами” [10, арк. 37], або наступний: “Всеми полковникамъ” [11, арк. 24]. Цікаво, що в одному з випадків зустрічаємо *inscriptio* подібне доросійській діловодній розпорядчій документації: “Пану полковнику самарському Леонтию Васильеву з старшиною и вперед будущим по нем панам полковникам з старшинами, священниками самарчицкой церкви и прихожанамъ” [12, арк. 13]. В цьому плані зацікавлення викликає вказівка “вперед будущим”, притаманна швидше універсалам, а не даному різновиду директивно-розпорядчої документації. Однак зазначення форми цього документа – “Приказъ” [12, арк. 13], знімає питання щодо його різновиду. В той же час такі факти свідчать про зберігання окремих формулярних ознак документів доросійського діловодства у внутрішньокошовому обізі, та пристосування їх до нових норм.

Крім *inscriptio* та форми документа в одному з випадків зустрічаємо вказівку адресанта (*intitulatio*). Зокрема в наказі депутатам від Запорожжя в Старосамарській комісії за 26 липня 1752 р. окрім вказівки адресата та форми документа присутній також адресант: “Из Коша Войска Запорожского Низового” [8, с. 54].

Основна частина формуляру наказів складається з таких клаузул як виклад обставин справи (*narratio*) та розпорядчої частини (*dispositio*). Як приклад наведемо *narratio* наказів самарському та кодацькому полковникам про особливості оформлення вічних пам’яток, а також шафареві та писареві микитинського перевозу про зміну перекладача на Микитиному: “Сего течения наместникъ крестовый запорожский старокодацкий Стефанъ Андреевъ присланнымъ в Кош Войска Запорожского Низового доношениемъ представляя просил, ежели случатимутся в наместнии старокодацкой запорожской бракосочетания били, с паланки винечные памяти за добрымъ притомъ ви изслидованиими дабы между ими никакова свойства неимелось” [13, с. 400], “По сили Правительствующего Сената указа определенний из Государственной коллегии иностранных дилъ на место состоящего при никитинской за-

стави господина переводчика Муратова для дачи проезжающих в кримскую область печатных билетов, другой переводчикъ Юрьев прибил” [9, арк. 4].

В *dispositio* – розпорядчій частині – наказувалося, що вчинити по тій чи іншій справі: “А як о бракосочетаніи діло и о протчем, по тому касаючемусь, до духовенства надлежит, для того – как о томъ впред к нему, наміснику, писать, – при сем форма прилагается, и по оной повеліваем исполнят неотмінно” [13, с. 400], “Очемъ вамъ видать и намъ запорожскимъ козакамъ такъ и всякого звания проезжающим в кримскую область чрез никитинский перевоз велить брать в него господина переводчика Юрьева указанные билеты приказывается” [9, арк. 4].

Кінцевий протокол наказів включає в себе такі клаузули як дата та місце (*datum*) та підпис (*subscriptio*). В діловій документації Коша спочатку після основної частини стоїть підпис, а нижче розташована дата та місце створення документа. Як видно з документів існувала стандартна формула підпису: “Кошевой атаманъ Павелъ Ивановъ с товариствомъ” [8, с. 55], “Кошовий атаман Якимъ Игнатовичъ с товариствомъ” [14, с. 605], та дещо в скороченому варіанті: “К. а. Данило Стефановъ с товариствомъ” [8, с. 115]. Відзначимо, що *subscriptio* зустрічається як правило на оригіналах та на відпусках, рідше на чорнових варіантах документації.

Вказівка дати та місяця завершували собою формуляр документа. В різноманітних варіаціях *datum* представлений наступним чином: “3 Коша. Февраля 23 дня 1754 года” [8, с. 115], “Данъ в Коши июня 6 дня 1752 году” [8, с. 23], “Августа 25 дня 1760 году. 3 Коша” [8, с. 534]. Це свідчить про довільний стиль в написанні місяця та дати.

Подібні клаузули початкового протоколу були притаманні також ордерам. Так і в наказах в основному вони представлені вказівкою адресата (*inscriptio*) та формою документа: “Панам шафару и писару воискового Микитинского перевоза, ордеръ” [15, арк. 14], “Определенным от Войска Запорожского Низового депутатамъ панамъ Ивану Домонтовичу, Федору Горбу и Петру Шафрановскому, ордеръ” [8, с. 83]. Набагато частіше, на відміну від наказів, зустрічається вказівка адресанта (*intitulatio*): “Из Коша Войска Запорожского Низового господамъ куриннимъ атаманамъ” [8, с. 375], “Из Коша Войска Запорожского Низового господину того Войска полковнику Семену Галицкому зъ старшиною, ордеръ” [16, арк. 111], “Изъ Коша Воиска Запорожского Низового честному отцу Григорию Порохни, наместнику

запорожской Старокодацкой крестовой намиснии, зъ честними иереи в духовном правлении присидающими, ордеръ” [7, с. 141].

Однак така послідовність відображення клаузул початкового протоколу не була суворо обов’язковою. Часто документ починався з вказівки його форми, за чим слідувала вказівка адресата: “Ордеръ, панамъ писарю и асаулу полковой кодацкой паланки из старшиною” [17, арк. 4], “Ордеръ, господамъ полковникамъ самарскому Сави Кобезчину и протовчанскому Харитону Чепиги зъ старшиною” [18, арк. 7]. Тобто, на початку документа зазначалася його форма.

Дещо по іншому виглядає початковий протокол охоронних ордерів, котрі видавалися запорожцям, які брали в користування (під нагляд) частину січових угідь: фруктові дерева, байраки тощо. У них крім вказівки адресата, де фігурують полковник з старшиною, присутня вказівка “впредь будущимъ”: “До кодацкого полковника и впредь будущимъ, ордеръ”, “Господину полковнику новокодацкому Григорию Поповичу з старшиною и впредь будущимъ, ордеръ”, “Ордеръ, господину полковнику кодацкому на благо зъ старшиною и впредь будущимъ” [17, арк. 24, 25, 33]. В.Стафійчук, досліджуючи формулярні ознаки даних ордерів, слушно відзначає, що за такою формою *inscriptio* вони дуже наближені до традиційних гетьманських універсалів [1, с. 232].

С. Абросимова, виокремлюючи коло адресатів ордерів, виділяє виключно фізичних осіб: полковників, старокодацьких духовних намісників тощо [19, с. 358]. Проте окрім даних адресатів маємо поодиноке свідчення про надсилання ордерів до установ. Так в одному з документів *inscriptio* представлено наступним чином: “Ордеръ в духовное правление” [5, арк. 230]. Тобто, коло адресатів даного різновиду директивно-розпорядчої документації не обмежувалося лише особами.

Як і в наказах, основна частина формуляру ордерів представлена викладом обставин (*partatio*) та *dispositio* – розпорядженням по суті справи. Як приклад наведемо *partatio* окремих ордерів Коша: “Священникъ московской церкви Федоръ Зеленский имиеть здесь в никоторимъ его собственномъ дили жалобу, которая до воспоследования рещения по праву вашему висма относить его священнослужение” [5, арк. 230], “Байрака того, что находится въ балке той которая въ половици простирается и зовется Глухою, единственно толко частено, что ниже на рутниковой балки въ усмотрение новокодацким жителямъ козаку Василю Кумпану и Никити Малому въпредь у Коши рассмотреня

определяемъ стем, что онымъ испустошения кодацкого ведомства обивателми воздержували и отнюдь к тому ихъ недопускали” [17, арк. 33].

В dispositio цих ордерів відбиті розпорядження: “И такъ по предписанию его велможности господина кошового рекомендуемъ вамъ тому священнику Зеленскому сказавъ священнослужение оставить до дня ришения его дила, которое буде кончено за поворотом его велможности с походу” [5, арк. 230], “И снявши зъ сего ордера копию къ диламъ въ паланку подлиннии въ содержание Кумпану и Малому поручите” [17, арк. 33].

Кінцевий протокол ордерів також дублює клаузули цієї частини наказів. Як і в попередньому різновиді директивно-розпорядчої документації він включає в себе datum – місце та дату складання документа, та subscriptio – підпис кошового отамана. Подібність даних документів знайшла вираження у відповідних клаузулах. Так варіанти підписів ордерів представленні наступним чином: “Атаман кошовий Петр Калнишевский з старшиною и товариствомъ” [17, арк. 14], та в скорочених варіантах: “К. а. Данило Стефанов с товариствомъ” [8, с. 64], “Атаманъ к. Петръ К. с товариствомъ” [17, арк. 15 зв.].

Аналогічно і datum відображає схожість ордерів з наказами: “Кош. 1764 году декабря 8 дня” [17, арк. 4], “Данъ в Коши. 23 апреля 1759 году”, “С Коша. Сентября 26 дня 1753 году” [8, с. 375, 64]. Якщо ордер надсилався безпосередньо з Похідного Коша, місце складання документа відображувалося місцем перебування на той час Похідного Коша: “1774 году мая 27 дня. При Бугу между Чертомлыкомъ” [17, арк. 82].

Початковий протокол формуляру іншого різновиду директивно-розпорядчої документації – інструкцій, як і ордерів складається з intitulatio (в окремих випадках адресант може не зазначатися), inscriptio та вказівкою форми документа: “Определенимъ в депутаты старшинам запорожским Дмитрию Романовскому и Григорию Якимову в учриженую Пограничную с полскими Брацловского воеводства комисари комисию, инструкция” [7, с. 378], “Из Коша Войска Запорожского Низового оного Войска знатнимъ козакамъ Павлу Иванову да Гаврилу Шарому, инструкция” [8, с. 720], “Инструкция Войска Запорожскаго Низового из Войсковой канцелярии депутатамъ от оного Войска определеннимъ в следствие з донским старшою Краснощокowymъ Ивану Похилу да Якову Гуртовому” [14, с. 467]. Як і у випадку з ордерами,

як можемо побачити, вказівка форми документу могла зазначатися на самому початку.

Основна частина формуляру інструкцій як і інших різновидів директивно-розпорядчої документації складається як правило з *narratio* та *dispositio*. Оповідна частина представлена викладом змісту справи: “В сили височайшей ея императорскаго величества грамоти, высокоповелителными его ясневелможности господина господина Малия России обоихъ сторонъ Днепра и Войскъ Запорожских гетмана и разных ординовъ кавалера, Российской Империи графа Кирилла Григориевича его сиятелства Разумовского, такожъ и киевской губернской и Войсковой генералной канцелярии в Кошъ Войска Запорожского Низового присланными ордерами повелено. В учрежденную Пограничную с полскими Брацлавского воеводства комисари комисию от Войска Запорожского Низового такъ депутатовъ, яко и определенных в оную з запорожцовъ двухсотъ двадцати человекъ оговоренных, пойманных и содержанных по ныни в Полци гайдамаками, також и по учиненных от полской стороны Войска Запорожского Низового козаками с писменными документи вислат” [142, 378], “Обретающийся в Новой Сербии господинъ генераль-майоръ Иванъ Глебовъ присланными в Кошъ Войска Запорожского Низового писаниями, також по отправленнымъ з Коша к нему господину генераль-майору письмамъ, требуетъ присилки в крепость Святыя Елисаветы бывшаго бугогардового полковника Федора Леги и исправной в депутаты старшины для учинения над нимъ Легою за некоторые его происхождения, а над поручникомъ Клогривимъ за взнесение на Запорожское Войско неприличных ричей следствия” [8, с. 720–721].

Розпорядження по суті справи – *dispositio* на відміну від іншої документації директивно-розпорядчого характеру, представлений викладом інформації по пунктам, а не загальною: “А понеже в оную комисию в депутаты от Войска Запорожского Низового в общои Войсковой ради определени, того ради какъ вамъ в оной поступать, отомъ слидуеъ пункта: 1. Принявъ вамъ сию инструкцию и в команду за писара Коренивского куреня козака Андрия Семенова – толко для письма, також и протчих для посилокъ и услуговання при васъ по комисскимъ диламъ, и надписаную в оную комисию промеморию, следовать прямо в город Криловъ. За прибитиемъ туда, в ту комисию реченну промеморию и сообщенную при оной о не сисканих и не бивалих в Войску Запорожскомъ, и о умерлих, и прибитих, обговоре-

них пойманими и содержачимися в Полци гайдамаками, якоби их товарищами, ведомость, ежели востребуется, вручить” [7, с. 378-379], “И понеже по содержанию оних его превосходительства писемъ от общей войсковой сходки определено вамъ в присутствии при означенномъ слидствии быть, того рады поступать вамъ по ниже слидующимъ пунктамъ: 1. Принявъ вамъ сию инструкцию и собщение при оном с писемъ – одного господина генераль-майора Глибова о Леги, а другого, писанного от Коша к нему господину Глебову о порутчику Кологривому, копии, следовать з нимъ полковникомъ Легию, в крепость Святия Елисаветы, и, являсь в его превосходительства господина Глебова, его, Легу, представить и врученное вамъ письмо подаг. 2. Когда о Леги и о Кологривому слидствия вщнутя, быть вамъ при оних и по тихъ копияхъ смотреть, ежели полковникъ Лега с кемъ на очной ставки в важности дила допрама виновень явится, отомъ вамъ поступат, какъ ниже явствуеть” [8, с. 721].

Виявлено інструкцію, у якій основна частина формуляру не містить в собі *narratio*, та розпорядження розбиті по пунктах. Таким поодиноким документом є інструкція ВК депутатам від Запорозжя в Бахмутській Слідчій клімсії Іванові Похилу та Якову Гуртовому про їхні повноваження під час слідства над донським старшиною Федором Краснощоким від 4 червня 1752 р. [14, с. 467]. Основна частина не містить викладу обставин справи, а відразу починається з *dispositio*: “Принявъ вамъ сию инструкцию, слидовать до города Багмута и тамо явяс у господина подполковника и коменданта Хруцова, вруча ему данную промеморию, требовать за силу состоявшегося ея императорскаго величества указа, в починенних от старшины Краснощокова с командою смертоубийством четырех человекъ запорожскихъ козаковъ и протчихъ обидяхъ, зачатия слидствия неумедлительно и смотрит при томъ накрепко на свою сторону справедливой ползи и скоршого окончания. А по томъ окончательномъ приговори отездить в Кошь без ималишого тамо напрасного замедлиния, имия в себе обстоятельную всего тамошнего дила для подания виписку. Будучи жъ тамо, обидь и озлоблений никому не оказивать, повесть себе чинно и постоянно в порученномъ дили и справлятя по сей инструкции безъ упущения и малишого слова” [14, с. 467].

Subscriptio має в собі подібні зразки клаузул кінцевого протоколу попередніх різновидів директивно-розпорядчої документації: “Кошовий атаманъ Якимъ Игнатовичъ с товариствомъ” [14, с. 467], “Кошовий

атаманъ Григорий Федоров с товариствомъ” [7, с. 380], а також непри-
таманний наказам та ордерам підпис із зазначенням імператорського
титулу: “Ея императорскаго величества Войска Запорожского Низово-
го атаманъ кошовий Данило Стефановъ с товариствомъ” [20, арк. 20 зв.],
“Ея императорскаго величества Войска Запорожского Низового кошо-
вий атаманъ Яким Игнатовичъ с товариствомъ” [8, с. 721].

Вказівка дати та місця на відміну від ордерів та наказів мають
сталий формуляр: “Данъ з Коша. Мая дня 1755 году” [8, с. 380], “Данъ
з Коша. Июня 4 дня 1752 году” [14, с. 467], “Дана з Коша. Ноябра
2 дня 1754 году” [8, с. 721].

На відміну від інших різновидів директивно-розпорядчої доку-
ментації, де в початковому протоколі *intitulatio* було необов’язковим
елементом, в універсалах маємо сталий порядок клаузул: *intitulatio* та
inscriptio: “Ея императорскаго величества Войска Запорожского Ни-
зового атаманъ кошевой Данило Стефановъ з войсковою старшиною,
куренними атаманами и со всемъ Войскомъ, всемъ кому осемъ будет
потребно видать всякого звания и чина людемъ, а особливо оного
Войска Низового Запорожского всему товариству и посполитсву
объявляемъ” [21, арк. 1], “Ея императорскаго величества Войска Запо-
рожского Низового атаманъ кошовий Петръ Калнишевский, войсковая
старшина и Войско кому они же следующимъ выдати потребно будет,
а особливо протовчанского ведомства козакамъ и обывателямъ чрезъ
сие объявляется” [22, арк. 17]. Тобто даний документ містить в собі
клаузули притаманні гетьманським універсалам [2, с. 224].

Основна частина представлена викладом обставин справи –
narratio, розпорядженням – *dispositio* та заборонаю невиконання –
sanctio: “По общему нашему въ Сходки приговору вместо находячих-
ся в Протовчани паланки полковника протовчанского Стефана Делеха
и старшинъ, спредъ него примиру другие туда Романъ Строцинский,
писарь Степанъ Чемерникъ, асауль Иванъ Малий съ начала и онова
сего года дня от нас отправлены”, “а ихъ имъ и всему протовчанского
видомства козакам и обывателямъ честно принять и какъ полковника
такъ и старшинъ за настоящихъ свихъ командировъ признавать”, “А
между темъ случаючись тамъ в народи росправи и жалобы къ совер-
шенной и безъгрешною справедливостью разобрать, а зъ обиди ваших
обидимимъ всякое имущое удоволство показивать и незащищать ни
подъ какимъ претекстомъ винного и неоправдивать опасаясь в тому
случаи отвита” [22, арк. 18–18 зв.].

Кінцевий протокол традиційно представлений двома клаузулами – підписом (*subscriptio*) та *datum* (вказівкою місця та дати): “Ея императорскаго величества Войска Запорожского Низового” [22, арк. 18 зв.], “Ея императорскаго величества Войска Запорожского Низового атаманъ кошевий Данило Стефановъ з старшиною и товариством” [21, арк. 2]; “1772 году июля” [22, арк. 18 зв.], “3 Коша 1758 году” [21, арк. 2].

Таким чином, можемо загалом констатувати, що запорожці переймаючи російську директивно-розпорядчу документацію (накази, ордери, інструкції), перейняли також і відповідні клаузули в формулярах зазначених різновидів. В той же час, запорожці не відмовилися від документування за традиційним зразком, базованого на литовсько-польській традиції діловодства, що підтверджує наявність в них такого різновиду як універсали. Вплив останніх на діловодну традицію Запорожжя був настільки поширеним, що призвів не лише до використання універсалів геть до знищення Запорозької Січі (незважаючи на вплив російського діловодства), а й до впливу на клаузули інших різновидів директивно-розпорядчої документації (охоронні ордери).

Джерела і література

1. *Стафійчук В. В.* Формуляри документів Коша Нової Запорозької Січі про надання у нагляд лісових угідь як джерело з історії Запорожжя та його діловодства // Запорозьке козацтво в пам’ятках історії та культури. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції м. Запоріжжя, 2–4 жовтня 1997 р. Секція I, II. – Запоріжжя: РА “Тандем У”, 1997. – С. 231–235.

2. *Стафійчук В.* Розвиток формуляру директивно-розпорядчих документів Гетьманщини // Доба Богдана Хмельницького (до 400-річчя від дня народження великого гетьмана). Збірник наукових праць. – К., 1995. – С. 223 – 232.

3. Детальніше про види та різновиди запорозьких документів часів Нової Січі див.: *Синяк І.* Видова структура документації Війська Запорозького доби Нової Січі // Український археографічний щорічник. – К., 2009. – В. 13/14. – С. 73 – 89.

4. Центральний державний історичний архів України в м. Києві (далі – ЦДАК) – Ф. 229. – Оп. 1. – Спр. 37.

5. ЦДАК – Ф. 229. – Оп. 1. – Спр. 324.

6. ЦДАК – Ф. 229. – Оп. 1. – Спр. 77.

7. Архів Коша Нової Запорозької Січі: корпус документів 1734–1775. – К., 1998. – Т. 1.

8. Архів Коша Нової Запорозької Січі: корпус документів 1734–1775. – К., 2003. – Т. 3.
9. ЦДІАК – Ф. 229. – Оп. 1. – Спр. 101.
10. ЦДІАК – Ф. 229. – Оп. 1. – Спр. 43.
11. ЦДІАК – Ф. 229. – Оп. 1. – Спр. 45.
12. ЦДІАК – Ф. 229. – Оп. 1. – Спр. 112.
13. Архів Коша Нової Запорозької Січі: корпус документів 1734–1775. – К., 2006. – Т. 4.
14. Архів Коша Нової Запорозької Січі: корпус документів 1734–1775. – К., 2000. – Т. 2.
15. ЦДІАК – Ф. 229. – Оп. 1. – Спр. 32.
16. ЦДІАК – Ф. 229. – Оп. 1. – Спр. 242.
17. ЦДІАК – Ф. 229. – Оп. 1. – Спр. 136.
18. ЦДІАК – Ф. 229. – Оп. 1. – Спр. 48.
19. *Абросимова С. В.* Ордер // Українське козацтво: мала енциклопедія. – К.: “Генеза”; Запоріжжя: “Прем’єр”, 2002.
20. ЦДІАК – Ф. 229. – Оп. 1. – Спр. 44.
21. ЦДІАК – Ф. 229. – Оп. 1. – Спр. 56.
22. ЦДІАК – Ф. 229. – Оп. 1. – Спр. 293.

Іван Синяк (Київ, Україна) *Формуляри директивно-розпорядчої документації Війська Запорозького Низового в добу Нової Січі*

В статті проведено формулярно-клаузульний аналіз директивно-розпорядчої документації Війська Запорозького Низового, проаналізовано вплив клаузул традиційного запорозького діловодства на клаузули російської директивно-розпорядчої документації, якою користувалися запорожці.

Ключові слова: формуляр, клаузула, наказ, ордер, інструкція, універсал.

Іван Сыняк (Киев, Украина) *Формуляры директивно-предписывающей документации Войска Запорожского Низового в период Новой Сечи*

В статье проведен формулярно-клаузульный анализ директивно-предписывающей документации Войска Запорожского Низового, сделан анализ влияния клаузул традиционного запорожского делопроизводства на клаузулы российской директивно-предписывающей документации, которой пользовались запорожцы.

Ключевые слова: формуляр, клаузула, приказ, ордер, инструкция, универсал.

Ivan Syniak (*Kyiv, Ukraine*) **Formulyar's directive prescriptive to the document of Army Zaporozhian Basilar in time of New Sich Basilar**

In the article a formulyar-klauzul'niy analysis is conducted directive prescriptive to the document of Army Zaporozhian Basilar, influence of clausulas of traditional zaporozhian office work is analysed on the clausulas of Russian directive prescriptive to the document which was used by the Zaporozhian cossacks.

Key words: formulyar, clausula, order, warrant, instruction, universal.